

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS

COMITE INTERACADEMIQUE DE BALKANOLOGIE
DU CONSEIL DES ACADEMIES DES SCIENCES ET DES ARTS
DE LA R.S.F.Y.
INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

BALCANICA

ANNUAIRE DE L'INSTITUT DES ETUDES BALKANIQUES

XII

BELGRADE 1981

<http://www.balkaninstitut.com>

ничке епике и деостерачких албанских крајишничких песама. Поред помена Крајине и главних Крајишника, у албанској поезији налазимо доста сличности, посебно у погледу етичких норми које су, свакако, резултат узајамних веза и утицаја у прошлости, сматра аутор.

Своја истраживања и закључке, који су знатно проширили наша ранија знања о муслиманској епизи, Мићковић је

засновао на обилној грађи, на збиркама песама и рукописима, на расправама и зборницима. Тако је истраживачки поступак обогаћен низом илустративних примера из песама и литературе. Њиховом анализом проширене су временске и просторне координате крајишничке епике у контексту усменог књижевног израза балканских народа.

Миодраг Стојановић

“*Αγγελος Ν. Δευτεράος, Ο ΑΡΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΓΕΝΝΗΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΕΛΕΥΤΗΝ, Αθήναι 1979, 9-266 стр.*”

Ангелос Дефтереос, писац монографије о *Симболичној и мајичкој функцији хлеба, њи рођењу и смрти, код савремених Грка* заснива своја разматрања на досада необјављеној етнографској грађи прикупљеној од 1888. до 1977. године, која се чува у Архиву одељења за фолклор Атинске академије наука, чији је он сарадник.

Монографија има два главна дела, који садрже више одељака. Први је посвећен веровањима и обредима у вези са хлебом у вези са нероткињом, трудницом, породилом и новорођенчетом, а други — веровањима и обредима са хлебом у вези са смрћу, пратећи цео ток — од тренутка умирања, до укопа и помена током године.

Неплодност жене (нероткиње) проузрокују, по веровању савремених Грка, зли демони. Да би се заштитила од њих, она увек носи са собом комадић хлеба као хамајлију. Из истог разлога хлеб се жртвује извору да би се умилостивили зли демони који спречавају жену да зачне. Једном речју, сматрају Грци, велики је грех немати порода. Нероткињу нерадо прима сеоска средина. Од ње се не узима квасац да се замеси хлеб, а ни свештеник не прима од ње хлеб који се дели као нафора у цркви.

С друге стране, верује се да ће трудница одржати плод у животу и лако донети живо дете на овај свет ако увек носи са собом залогај хлеба ушивен у неки део одеће. Бесквасни хлеб, као повојница, дарује се мајци одмах после порођаја да би се она и дете заштитили од урока и злих демона. Новорођенчету се, из истог разлога комадић од овог хлеба зашије у

повој. Трећег дана по рођењу очекује се долазак „суђаја”, за које се припрема посебан хлеб. У неким крајевима Грчке овај хлеб се употребљава у извођењу једне пантомиме праћене посебном игром, за време које се у руци држи хлеб и при том позивају „суђаје” да се придруже играчима. По завршетку ове обредне игре хлеб се раскомада, а делови бацају у бунар, испред кућних врата или у море. Познат је обичај да се испече велики округао хлеб, пробушен на средини, кроз који се дете чим се роди провуче три пута, ради здравља. Прво дојење детета обезбеђује се посебним хлебом. Кад дете порасте и престане да доји, хлебом се жели да заустави мајчино млеко. Кад се дете разболи, пред њим се ломе специјално за то умешени хлеб. Овај хлеб меси седам жена. Један део од хлеба баца се на раскрсницу да би се зли духови, који су изазвали болест, вратили на место одакле су дошли. Кад дете наврши годину дана, испечени хлеб се стави на његова леђа. Док он пузи четвороношке, родитељи и сродници му проричу будућност.

У другом делу књиге аутор обрађује магијску и симболичну улогу хлеба у посмртним обичајима. На почетку разматра веровање по коме хлеб може да предскаже смрт. Постоји, међутим, и супротно веровање да хлеб може и да отера смрт. Чим неко умре одмах се испече хлеб од чистог пшеничног брашна. Овај хлеб у Грчкој има различите називе. Он се ломе изнад покојника, а други, мањи хлеб, ставља се покојнику у руке. Трећи хлеб се положи на место на коме је покојник издакљано. У другим крајевима Грчке бесквасни

хлеб, са рупом на средини, ставља се на покојника. За време сахране жене, које иду испред погребне поворке, носе по један хлеб у рукама. Верује се да су покојници у гробовима изложени злим духовима. Да би се заштитили од њих, у гроб се ставља хлеб. После погребња, на гробу се свим присутним дели хлеб. Лице које обавља овај посао настоји да свако добије по парче од тога хлеба. После погребња, покојникова породица позива рођаке и пријатеље на заједнички обед. Свако ко дође дужан је да донесе по један хлеб. Ти се хлебови најпре стављају на земљу, а затим деле. О подушјима и задушницама такође се меси хлеб за мртве.

И сам покушај да укратко парафразирамо садржај ове занимљиве етнолошке монографије, свесни велике одговорности за сва осиромашења која овакав поступак подразумева, говори пре свега о чињеници, да она обилује етнографском грађом, која отвара и доноси богате архетипске слике о културним хлебовима поводом рођења и смрти. Аутор се трудио да за рецентни материјал пронађе и одговарајуће анало-

гије у изворима античке Грчке и Византије. То му је омогућило да свој методолошки приступ продуби и обогати новим садржајима.

Није случајно да се највећи број културних хлебова са магијским и симболичним значењем везује за два најјача људска бола — бол рођења и бол смрти, за чијим тумачењима наука још увек трага.

Посебна вредност ове монографије је у томе што после сваког одељка аутор даје о сваком етнографском податку исцрпну белешку о казивачу, месту и времену бележења. Осим тога, емпиријску грађу прате богати упутни из литературе.

Иако Ангелос Дефтереос у својој монографији разматра проблеме културних хлебова код грчког народа, она је изузетно значајна због веома богате емпиријске грађе, која је поуздан извор за компаративна изучавања балканске етнологије, посебно у области магије, религије и симбола.

Драгослав Антонијевић

Милутин Р. Ђуричић, ЧУВАРИ БЕСЕ, Посебна издања САНУ, књ. ДХХ, Одељење друштвених наука, књ. 83, Београд 1979, 179 стр.

У малом броју савремених етнолошко-правних студија у којима се означава повећано интересовање наше науке за питања обичајног, неписаног права у протеклој деценији, посебно се истиче рад др Ђуричића *Чувари бесе*. Рад се односи на стару установу правне заштите у племенском друштву, у коме није постојала државна регулатива, односно формално судство, полиција и затвори. Инструменти заштите права и обезбеђења преузетих уговорних обавеза у том друштву о коме аутор говори нису до сада подробније изучени у нашој етнолошкој или историјско-правној литератури, углавном зато што не постоје одговарајући извори. Аутор је стога читавих петнаест година проучавао на терену и кроз малобројне писане изворе обичајно право Албанаца на Косову (где иначе живи и ради), јер се у оквирима тога права сигурно питање које у својој студији обрађује.

Материја је подељена на три дела. У првом се, на општи начин говори

о установи јемства, односно дорзонији, коју свакако треба разликовати од одговарајуће установе у савременом писаном праву. С обзиром на то да је установка дорзоније инструмент обичајно-правне заштите у племенском друштву, у овом делу су објашњена средства те заштите — крвнородничка група као ослонац, пријатељи који врше ту улогу и, најзад, пакт о заштити. При том је детаљније анализиран овај пакт, његова сврха, форма закључивања, итд. Затим је реч о беси и њеном сакралном карактеру, постојаности и чврстости обавезе која је њоме заштићена, о карактеру и одговорности дорзона (јемца), као и о санкцијама против кршилаца бесе. На тај начин је у овом првом, општем делу дорзонија приказана као инструмент заштите на основу кога настаје беса, на коју се ослањају сви значајнији послови у албанском обичајном праву.

У другом делу студије реч је о облицима заштите. Пре свега, говори се о